

Är tillvaron förtrollad och besjälad?

Tillvaron är full av händelser och verkningar som vi kan överblicka och förstå. Men för många människor rymmer livet också dimensioner som inte lika lätt låter sig fångas, sådant som bryter mot vardagens ordning: stämningar, känslor och upplevelser som tycks peka mot något bortom det vanliga, något förtrollat och besjälad. Vad är det för längtan det där undflyende något svarar mot? I sin bok "En lockton i ödemarken" utforskar religionshistoriker och författare David Thurfjell de utmärkerna i en personlig berättelse med nedslag i författarens egna erfarenheter men också i myter och riter i världens olika religiösa traditioner.

Text Monica Katarina Frisk **Foto** Magnus Liam Karlsson **Bild** Aleksander Bolbot, Szczepan Klejbuk (shutterstock.com)

Jag hade redan betagen börjat läsa religionshistoriker *David Thurfjells* bok "En lockton i ödemarken", när jag upptäckte att han skulle medverka som gäst i

Sommar i P1. Lyssnade såklart samma förmiddag som programmet publicerades på SR Play.

Fick en liknande känsla av vördnad, igenkänning och beröring under David Thurfjells sommarprat, något som redan infunnit sig när jag började läsa hans bok.

Hans betraktelser svarar an mot något djupt i mig och ger många aha-upplevelser. Utan pekpinnar kan läsaren få svar på ex-

istentiella frågor som: Vem är jag, finns det någon mening med allt och vart är vi på väg, bara genom att öppna boken och börja läsa några sidor här och där.

David Thurfjell utforskar i sin bok vilken funktion religionen fyller i vårt liv och varför vi söker oss till den världen. I kapitel som handlar om att bli berörd, förtrollning, berättelser, tro, mening, gemenskap, visdom och konsten att dö.

Redaktören för denna tidning såg min uppdatering i sociala medier och ställde frågan om jag ville intervjuas David Thurfjell. Därför hörs vi på telefon en förmiddag i september.

DAVID THURFJELL DEFINIERAR religion som något djupt personligt och privat för människor. Men det har också med det transcendentia att göra, alltså med en föreställd verklighet bortom det materiella.

- Sådana är vi människor. Vi nöjer oss inte med det som vi materiellt sett behöver, utan fyller livet med mer, vi fördjupar det, vi förskönar det och besjalar det.

Har du så här efter ett halvår efter att boken publicerats kommit närmare det här märkliga och obegripliga och den där utomvärldsliga dimensionen som du sökt efter länge?

- Jag ser det inte riktigt så att jag är på

jakt efter att komma fram till någon sorts slutmål, utan jag befinner mig i det hela tiden. Den obestämnda känslan finns där som jag försökte belysa i sommarpratet och som också finns i historierna i boken. Märkliga mysterier som skänker livet lite färg och mening och riktning.

David Thurfjell är egentligen mest intresserad av människans subjektiva erfarenheter och undersöker i sina böcker hur vår förmåga att uppleva något bortom den materiella verkligheten påverkar ens livstolkningar, val och ageranden.

- Vare sig vi förstår det eller inte, upplever många av oss det som om världen rymmer en utomvärldslig dimension, som om döden inte vore slutet, som om det fanns en högre mening i tillvaron. Som om vår mänskliga gemenskap och de konventioner som styr hur vi bemöter varandra kan ha en förankring i evigheten.

OM MAN VILL NÄRMA sig sådana upplevelser så tror han att det är någonting som kan odlas.

- Vi har förmågan att uppleva världen som meningsfull. Även om vi befinner oss i en ödemark så kan vi göra något av den och religion handlar om att odla den kapaciteten.

Ett sätt är att försöka vara öppen för andra människor och intryck och platser och upplevelser och stämningar. Det finns till och med forskning som visar att dessa upplevelser händer när man inte riktigt har planerat dem. Att man kan behöva ut-sätta sig för oförutsägbara situationer, tycker han.

- Tänk dig att du missar bussen och har en timme att slå ihjäl där vid busshållplatsen mitt i ingenstans. Att vara öppen för vad som händer, i stället för att klaga på situationen. Kanske händer det något oväntat eller man träffar på någon som inleder ett samtal. Man stannar kvar där man är och skapar på så vis förutsättningar för oväntade möten och stämningar och situationer.

Så gör David Thurfjell själv hela tiden. Han tycker om att vara i det där oväntade.

- Jag vill ta vara på den känslan och därför reser jag reser mycket och försöker besöka oväntade platser och sätta mig själv i situationer där det oförutsägbara kan hända.

SJÄLV HAR JAG FUNDERAT på om meningen med livet är kopplad till just mig som människa. Är meningen med livet universell eller skapar vi själva meningen med vårt liv?

- Jag tror att frågan om vad som är meningen med livet kan besvaras på flera olika sätt och vara alldeles sanna fast på olika nivåer, säger han.

Religion handlar ofta om tro, men det verkar också och ibland kanske ännu mer, handla om mening. Vad är poängen med alltihop? Varför ska man överhuvudtaget göra något? Vad är vitsen med ett människoliv? Dessa frågor ställer David Thurfjell i boken. Religioner verkar ofta ge människor någon sorts svar på dessa grundläggande frågor. På många sätt är det också så när vi talar om mening i existentiell bemärkelse.

- Livet får mening när det pekar på eller blir en

del av ett sammanhang som ligger bortom sig självt. Ett annat sätt att uttrycka det är att skilja mellan meningen i någonting och meningen med något.

David Thurfjell minns första gången han fick flyga som barn.

- Jag hade ofta sett upp mot molnen från marken och fantiserat om att hoppa runt bland molnen. Sett från mitt håll var ju molnen vita och fluffiga. När jag väl satt där i min flygplansstol var molnen bara en dimma. Och rent fysiskt förstås bara vatten och ånga, upplösta.

- Ser man på molnen poetiskt så är de böljor också, säger han. Moln kan vara olika saker och de är alla sanna för betraktaren. Alltså sant på olika sätt. Det finns det som är sant naturvetenskapligt, rent empiriskt om hur världen fungerar och sen så kan ju något också vara psykologiskt sant.

DAVID THURFJELL ÄR övertygad om att meningen skapas i den subjektiva erfarenheten och att det inte går att säga att det finns en mening för alla och envar.

- Ibland får jag känslan av att verkligheten i sin helhet är strukturerad på samma sätt som molnen. Att allt som finns upplöses om man tittar på det riktigt nära och noga.

På min fråga om när han senast hade en förtad känsla av förtrollning och resonans berättar han om en upplevelse i en nationalpark i somras.

- Jag och min flickvän brukar resa i väg för att kunna skriva ostört. Vi är båda författare och behöver tid och avskildhet. I somras reste vi till nordöstra Polen där det finns lövskogar som sträcker sig tiotals mil i stora helt orörda urskogar och nationalparker. En väldigt mäktig plats.

De fick tag på ett litet boende i närheten där de satt och skrev och sedan tog promenader i omgivningen. Till saken hör att de här skogarna är också hem-trakter för ett stort antal bisonoxar, eller så kallade visenter. På sommaren drar sig djuren tillbaka djupt in i skogen och det är svårt att få syn på dem.

- Vi höll ändå utkik efter dem och hade sett spår av dem där vi gick på våra promenader. Vid ett tillfälle ser vi långt borta en liten öppning i skogen, i denna urskog som är oändligt stor. Det är en väldigt speciell stämning och runt 70-100 meter bort ser vi en väldig bisonox komma från ena sidan och gå över till den andra. Mitt där i öppningen ser jag att den väldiga tjuren sneglar åt vårt håll och försvinner sen in bland träden på andra sidan.

ETT KORT ÖGONBLICK kände sig både David och hans flickvän en aning överrumplade och lite rädda. De hade dock koll på att bisonoxar är växtätare och inte farliga. Om man inte blir nersprungen av dem vill säga.

- Det var en otroligt mäktig upplevelse. De här bisonoxarna är kungar i urskogen och att se en av dem stå där ett kort ögonblick och snegla mot oss var som om de förmedlade: "Okej, vi ser att ni är här och nu är ni på vår domän." Där finns inga stigar eller vägar, det är bara mil efter mil efter mil med nerfallna fall träd och orörd urskog. ►

Kort om DAVID

NAMN David Thurfjell.

ÅLDER 50 år.

FAMILJ Två snart vuxna barn, flickvännen Nina Hemmingsson, föräldrar, bröder och en stor släkt.

BOR Uppsala och Stockholm.

GÖR Författare och professor vid Södertörns högskola, Stockholm.

MOTTO Älska din fas!

DOLD TALANG Spelar piano i ett progressivt rockband som heter Oglin.

AKTUELL MED Boken "En lockton i ödemarken – Om människans förmåga att besjåla världen".

Livet får mening när en kan skilja mellan meningen i någonting och meningen med något.

Vid ett tillfälle ser vi långt borta en liten öppning i skogen, i denna urskog som är oändligt stor. Det är en speciell stämning och runt 70–100 meter bort ser vi en väldig bisonoxe komma från ena sidan och gå över till den andra. Mitt där i öppningen ser jag att den väldiga tjuren sneglar åt vårt håll och försvinner sen in bland träden på andra sidan.

– Ja, det var resonans och en slags förtrollning som hände. Jag kände mig sedd. Sedd av en bisonoxe, säger han och skrattar till vid minnet.

David Thurfjell skriver att vi människor är en berättande varelse. Tror du att vi använder berättelsen för att få ordning på vårt liv? Det är många som talar om storytelling nu för tiden.

– Ja, så är det. Människan är en berättande varelse. Vår benägenhet att berätta historier är en fundamental del av vårt sätt att leva, säger han. Berättelser hjälper oss att strukturera det sammelsurium av intryck som vi hela tiden ställs inför, de hjälper oss att skilja viktigt från oviktigt, reder ut tvetydigheter, skapar mening och kontroll och hjälper oss att prioritera. De är också till ovärderlig hjälp för minnet.

DEN VIKTIGASTE BETYDELSEN är nog ändå den sociala. Berättelser möjliggör avancerad kommunikation människor emellan. De binder samman grupper, positionerar dessa i världen och tydliggör de sociala ordningar som råder.

– Berättelser hjälper oss att öva vår samarbetsförmåga, de skänker glädje och tidsfördriv och bidrar till att odla vår empati och förmedlar kunskap om världen och de gemenskaper vi tillhör.

Du skriver om visdom i slutet av boken. Är det medfött eller någonting vi förvärvat?

– Visdom tror jag vi förvärvat, men man kanske kan ha mer eller mindre medfödda förutsättningar för det. Och visdom är något som man får av sina erfarenheter genom livet.

För att illustrera vilka kvalifikationerna kan vara för att uppnå visdom gör David Thurfjell en liknelse med att vilja läsa till psykolog på universitet. Utbildningen får man inte söka direkt efter gymnasiet, utan man måste ha ett par års arbetslivserfarenhet först. Man behöver ha egna livserfarenheter om man ska hjälpa folk. Han tycker också att man behöver ha mött döden på nära håll. Att ha mött både kärleken, ångesten och döden. Genomlevt det och ruskats om av livet på något vis för att kunna bli lite vis.

– Ju mer man har ruskats om, ju mer man har mött, ju mer man har levt och överlevt och känt, tänkt och brottats med, ju mer man har ställts inför sig själv och sina egna brister och tillkortakommanden, desto klokare blir man, tror jag.

– Så därför är visdom en förvärvat egenskap, till skillnad från intelligens som är bra för att lösa matematiska problem, men som man har eller inte har.

ENLIGT DAVID THURFJELL skiljer sig visdom från intelligens och faktakunskap. Visdom, en dygd som hållits högt i de religiösa lärdoms-traditionerna, handlar om att förstå något i sin helhet, en egenskap som är besläktad med intuition, erfarenhet, självinsikt, medkänsla, ödmjukhet och omdöme. Hur kan man då veta eller känna igen om en människa har stor självkänedom, intuition och ödmjukhet?

– Visdom har med livserfarenheter att göra. Hur ofta har vi inte hört fraser som ”störst av allt är kärleken” eller livsmottot ”fånga dagen”, *carpe diem* och sukat generat åt deras urvattnade banalitet? Och sedan, när man blivit lite äldre och själv fått med sig något av livets skörhet och flyktighet, till exempel själv upplevt hur tiden rusar iväg, hur mycket man ångrar det man borde sagt men aldrig sa, hur svårt det är att vara den man vill vara i nära relationer, när man börjat ana hur maktlös man är inför döden, och hur man då, när man återigen får höra något av de där gamla uttrycken, kan känna det som om man för första gången förstår dem, eftersom de speglar en verklighet som man nu själv levt igenom. Att de plötsligt framstår som självklara sanningar.

APROPÅ VISDOM SÅ undrar jag till sist om religionshistoriker David Thurfjell har något att säga om AI, sett utifrån förtrollning eller i ett besjälat perspektiv.

– Ja, det är otroligt spännande med teknologisk utveckling, men för mig är det allt som har med mening att göra intressantare. Det finns en subjektiv erfarenhet som gör skillnad.

För David Thurfjell handlar skillnaden om att det är i den subjektiva erfarenheten som livet blir meningsfullt eller hur resonans eller förtrollning uppstår. När det gäller frågan om AI är bra eller dåligt, beror det helt enkelt på hur den subjektiva erfarenheten av AI är.

Å andra sidan har ju AI inte något med-

vetande i den bemärkelsen att det har en subjektiv känslomässig erfarenhet av världen. Det är ju en maskin, det är en apparat, konstaterar han.

– AI tillför varken eller något när det handlar om människans egen upplevelse av förtrollning. Jag tror inte heller att AI kan få oss människor att känna en sådan resonans som vi kan uppleva i en orörd urskog, en solnedgång eller i möte med andra levande varelser.

Men har du någon gång oroat dig för utvecklingen med AI? Har hört olika forskare ge uttryck för olika farhågor och att AI ska bli okontrollerbart. Själv är jag inte rädd, utan snarare nyfiken.

– Jag med. Och inom mitt område så handlar det om något annat. Jag vill hellre tro att det finns någonting i den mänskliga subjektiva erfarenheten som är oöfterhärmligt. Som inte kan bytas ut.

– Personligen så känner jag mig väldigt uttråkad av AI, när jag till exempel ser AI-genererade bilder. Risken finns att jag bara zoomar ut direkt.

HELLRE SÖKER SIG David Thurfjell till det mänskliga, han vill möta en annan människas alla olika sidor och det ofullkomliga.

– Det är ganska enkelt faktiskt. Jag vill hellre ha en barnteckning på väggen än en AI-genererad bild. För teckningen kan vara som ett fönster in i ett barns själ. Och jag hoppas och vill tro att det är någonting unikt. Jag är inte säker på att det är det, men jag vill tro det, säger han avslutningsvis.

Samtalet med David Thurfjell och att läsa hans böcker känns så naturligt, som om jag umgåtts med en vän under en tid och talat med varandra om existentiella frågor utan att samtalet behöver mynna ut i något bestämt för någon av oss. Det är en konst att låta verklighetens dörr stå på vid gavel för det okända. ☺

Plus mer

Böcker av David Thurfjell utgivna på Norstedts:
”En lockton i ödemarken” (2023).
”Granskogsfolk” (2020).
”Det gudlösa folket” (2015).

Vinn!

Free lottar ut 3 exemplar av boken ”En lockton i ödemarken” i samarbete med Norstedts. Gå in på free.se och klicka på ”Free utlottning”. Skriv gärna några rader om varför du är nyfiken på boken.

